NUM GANGLIA ABDOMINALIA INFLAMMATA SINT AUT MUTATA IN TYPHO, QUEM DICUNT, ABDOMINALI.

DISSERTATIO
INAUGURALIS PATHOLOGICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

IN

ALMA LITERARUM UNIVERSITATE

FRIDERICA GUILELMA

UT SUMMI

IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES

RITE SIBI CONCEDANTUR

DIE XIV. M. AUGUSTI A. MDCCCXXXVIII.

H. L. Q. S.

PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

MICHAEL GUIL. HUBERTUS REY

RHENANUS.

OPPONENTIBUS:

ANT. PAPPERT, MED. ET CHIR. CAND.
JOS. RODERBURG, MED. ET CHIR. CAND.
AD. PFEFFER, MED. ET CHIR. CAND.

BEROLINI,

TYPIS NIETACKIANIS.

VIRO ILLUSTRISSIMO

FRIDERICO NASSE,

MED. CHIR. PHILOS. DOCTORI, REI MEDICAE CONSILIARIO INTIMO, PROFESSORI PUBLICO ORDINARIO, DIRECTORI CLINICI MEDICI BONNENSIS, SOCIET. LITT. COMPL. SODALI, EQUITI ETC. ETC.

PRAECEPTORI DILECTISSIMO MERITISSIMO

NEC NON

VIRO EXPERIENTISSIMO

JOANNI HENRICO REY,

MED. ET CHIRURG. DOCTORI, QUONDAM REBUS MEDICIS CIRCULI HEINSBERGENSIS PUBLICE PRAEFECTO ETC.

COGNATO AESTUMATISSIMO

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

AUCTOR.

PROLEGOMENA.

Melancholiae et maniae sedes unanimi fere medicorum consensu in imis visceribus latet. Quae olim obstructionibus viscerum adscribebantur, potissimum lienis atque infarctibus vasorum, ea hodie maiore jure ad nervorum mutatam indolem referuntur. Nec vapores adscendunt ad caput, nec atra bilis movetur in istis morbis, sed plexus solaris, seu cerebrum abdominale, ita reagit in cerebrum cephalicum, ut ejus temperies plane mutetur: Lobstein »de nervi sympathetici hominum fabrica, usu et morbis. Parisiis 1823. pag. 120.« ita loquitur, tamquam nullus dubitationi locus sit relictus, idemque recentiores velut certum saepius contendere solent. Neque multum abhorrere videtur, quod de his affectionibus aeque ac de hypochondriae atque hysteriae origine sentiunt Bichat (1) et Reil (2). Qua ratione recentiores majore jure hypochondriam, hysteriam, melancholiam, hydrophobiam multasque alias affectiones ad intemperiem systematis gangliorum referant, quibus observationibus nitantur, quum tam saepe de irritatione, aut tor-

(1) Allgem. Anatomie, übersetzt von Pfaff. Bd. I. S. 307.

(2) Archiv für Physiologie, Bd. 7. S. 246.

pore, aut inflammatione gangliorum abdominalium, aut de aliis affectionibus nervi sympathici, plexus solaris et loquantur et litteris mandent, equidem, ut dicam, quod sentio, intelligere non possum; frustra enim observationes circumspexi, quae eis auctoritatem, ita judicandi, tribuere possint; nisi quis fortasse hanc observationem a Dr. Hertwig (1) nobis communicatam mihi obiiciat, quippe qui, mutationes singulorum organorum enumerans, ita pergat: cor atque vasa majora absque ulla alienatione; neque minus nervos vagum, sympathicum et phrenicum in plurimis casibus inveni, etenim bis tamtummodo vagum atque sympathicum passim aliquantulum rubros vidi.

Physiologia nervi sympathici quam densis occultata atque circumfusa tenebris latet! quam variae sunt doctissimorum hominum, quamque discrepantes sententiae de ejus functione ac ratione. Placuit observatoribus iisque optimis clarissimisque physiologiae cultoribus, nervum sympathicum, cujus vim vitalem explorarent, experimentis submittere physiologicis, circa viva animalia institutis. At quam exiguo emolumento experimenta cum diligentia atque dexteritate instituta fuerint ad consequendam majorem perspicuitatem, e vario eventu facile cognoscitur. Sufficiat hoc loco mentionem facere variarum sententiarum de vi, quam exerceant irritamenta gangliis admota, quas perhibent Flourens (2) et

(1) Beiträge zur näheren Kenntniss der Wuthkrankheit etc. im Journ. d. prakt. Heilk. v. Hufel. u. Osann. Jahrg. 1828. Suppl.-Heft S. 55.

(2) Recherches expérimentales sur les propriétés et les fonctions du systême nerveux, pag. 204.

Mayer, qui irritatis ramis plexus solaris magnam sensilitatem vehementisque doloris signa viderunt; sententiam autem plane contrariam amplectuntur Bichat (1), Reil (2) — Dupuy (3) — Wutzer (4) — v. Pommer (5) — Blainville (6) — Magendie (7), — quorum quisque ea, quae tradit, experimentis probare studet. Commemorabo tantum varios eventus experimentorum, e quibus appareat, utrum cordis vis pendeat a medulla spinali, an gangliis abdominalibus, quae instituerunt Wilson Philip (8) et Le Gallois (9), quocum consentiunt Nasse (10) et Brachet (11); denique varias opiniones de partibus, quibus fungantur ganglia in secernenda urina, quas experimentis suffultas in medium protulerunt Brachet (12) et Krimer (13). Et ipse experimenta sum periclitatus ad illustrandas varias illas quaestiones, de quibus nobis erit disserendum; sed summa licet providentia adhibita, nihil deprehendi quod

---

(1) l. c. Bd. I. pag. 305.

(2) l. c. Bd. VII. pag. 230.

(3) Bulletin de la société d'émulation 1816. Nro. XII.

(4) de corporis humani gangliorum fabrica atque usu. Berol. 1817. pag. 126.

(5) Beiträge zur Natur- u. Heilkunde Bd. I. S. 14. 17. 25, 27. 28.

(6) Cours de Physiologie générale et comparée Bd. II. S. 294.

(7) Physiologie, übersetzt v. Heusinger, Bd. I. S. 149.

(8) experimentales inquiries edit. 2. pag. 70.

(9) Experiences sur le principe de la vie p. 55. 117. 127.

(10) Untersuchungen zur Physiologie und Pathologie Heft 2. S. 280.

(11) recherches expérimentales sur les fonctions du système ganglionaire pag. 122. 125.

(12) l. c. pag. 270.

(13) Untersuchungen S. 26.

res quaesitas confirmare potuerit. Lubens interea concedo, me non eandem in experimentis physiologicis assecutum esse dexteritatem, quam in praeclaris viris admiramur, ingenueque fateor, me eorum observationibus majorem fidem tribuere, quam meis ipsius. — Et quemadmodum fere omnibus aetatibus literarum erat sors, ut deficientibus certis observationibus loco earum opiniones apponerentur, sic etiam de nervo sympathico diversissimae opiniones in vulgus sunt editae, quibus omnibus recensendis, quum nec tempus patiatur nec locus, supersedeo, praesertim quum nondum eam assecutus sim facultatem, ut certi aliquid ausim hac de re affirmare.

Jam vero ganglia abdominalia rem esse maximi momenti, neque eo confirmatur, quod in cadaveribus mutata sunt inventa, quamquam in aegrotis, dum vixerunt, nullum symptoma est observatum, ex quo cum probabilitate, ganglia fuisse affecta, coniici possit; neque recentiori aetate, qua plurimi magnam operam atque studium anatomiae pathologicae navarunt, plexum solarem diligentissime perscrutari omiserunt, ut cognitionem morborum nervi sympathici clariorem magisque perspicuam redderent; quod quidem praesertim ex eo tempore fecerunt, quo Bichat eum mutatum invenit. Permultas illi nobis observationes attulerunt, quibus ganglia mutata sint inventa, at symptomata, ad ganglia referenda, aut nulla sunt observata, aut non sufficientia ad stabiliendam firmam certamque cognitionem. Haud alienum a re atque operae pretium mihi esse videtur, quum nostra aetate de ganglio semilunari ejusque affectionibus copiosius disputari soleat quam verius, idque tam saepe

morborum sedes habeatur, observationes huc usque nobis relatas, quantum fieri potest, colligere atque his comparatis quaerere, utrum re vera extent symptomata ad ejus affectiones referenda, nec ne. Sed quum hoc tempore inflammatio nervi sympathici a multis iisque doctissimis atque illustrissimis viris causa typhi abdominalis, quem dicunt, habeatur, hoc potissimum in parte altera accuratius indagare in animo est, num haec symptomata, ad inflammationem nervi sympathici referenda, congruant cum istis, quae in typho observabantur, ita, ut nobis sententiam illam pro certo habendi auctoritas detur. Neque hoc mihi parvi momenti in factitanda medicina esse videtur: multum enim ad medendi rationem ingrediendam interesse, num quis putet, nervum sympathicum, an aliud quoddam organon esse affectum, quis artis medicae gnarus hocce negabit? Et si id mihi contigit, quod fore spero, ut animum nonnullorum, qui hunc libellum, qui legatur, dignum judicent, depellam ab affectione nervi sympathici ad organa alia accuratius examinanda, aliquam humano generi utilitatem attulisse mihi videbor; id quidem spero eo magis me esse assecuturum, quod luculenter ex observationibus collatis apparebit, praeter ganglia fere semper alia organa laborasse, quae facilius mortem adducere potuerint. Quod quidem argumentum inaugurale quum sat arduum sit, aequos hujus commentationis judices propter thematis difficultatem mihi non defuturos spero. Commentationem igitur lecturos rogatos velim, ut, tironem fuisse auctorem, meditentur.

Jam nil restat, nisi ut praeceptoribus summe venerandis cl. Professoribus Fr. Nasse et Albers pro

summa erga me benevolentia, liberalitate atque humanitate, qua me tum consilio tum libris large suppeditatis semper adiuverunt, maximas, quas possum, gratias agam; neque minus gaudeo, me hic invenisse, summas gratias publice eis habendi, occasionem.

SECTIO PRIMA.

Primum observationes de gangliis mutatis, quae in cadaveribus repertae nobiscum communicatae sint, colligere in animo est. Tantum autem abest, ut certam illarum affectionum diàgnosin statuere velim, ut ne in universum quidem, ganglia morbose esse affecta, dignoscere possim. Diagnosis autem haec infirma atque incerta spem mihi praebet, fore ut postea non tam saepe de morbis gangliorum et loquamur et scribamus, donec plures atque accuratiores observationes meliorem intelligentiam functionum atque rationum nervi sympathici nobis praebuerint.

De irritatione gangliorum, quum iam supra locutus sim, statim ad alias affectiones transgrediar.

Sensilitatis adauctae nervi sympathici casus duo nobis sunt relati, quorum unum Ruer (1), alterum Larrey (2) se vidisse putant. Unus amplectitur historiam pueri maniam, quae typum intermittentem exhibebat, perpessi

(1) Uebersicht über die in der Irrenanstalt zu Mansberg behandelten Kranken im Jahre 1819, in Nasse's Zeitschr. f. psych. Aerzte. 1820. 4s. Heft.

(2) Larrey in Leroux's Journal de Médecine Tom. 39. S. 456 — 58.

ex causa verminosa. Puer iste summam sensilitatem regionis epigastricae prae se tulit ita, ut levissimus tactus tum extremis digitis tum ferro adhibito ei dolores atque breves repentinosque motus excitaret. Cum autem regio illa manus palma vehementer premebatur, sensilitas evanescebat et dolores mitescebant. Alter historiam enarrat vulneris abdominalis, quod Massiliae miles cum alio decertans ictu tulit, neque, regionem si spectas, plexum solarem, aut ejus ramos simul esse affectos, negari potuit. Hypochondria aliique casus spastici, quibus aegrotus certo tempore recurrentibus erat obnoxius, quique, cum specillum in vulneris canalem introducebatur, produci potuerunt, sensilitatem illorum adauctam ei indicare videbantur. Cadaveris investigatio nullas illorum mutationes ostendit.

Sensilitas imminuta nervorum abdominalium in cretinismo cum nutritionis affectionibus videtur conjuncta; potissimum si cretinorum evolutionem maxime laesam atque deficientes appetitus animales, in pluribus observatos, meditaris. Hic status torpidus iam in scrophulosi sic dicta atonica indicatus esse videtur, quamvis huic evolutio gangliorum major respondere non videatur.

Inflammationem gangliorum, auctore Meckelio (1) primus observavit ejusque mentionem fecit a Sallin, qui in homine hydrophobia mortuo nervorum cervicalium ganglia inflammata invenit. Descriptionem ejus satis longam nobiscum communicat Sachs (2), qui

---

(1) Meckel diss. inaugur. de locis in hydrophobia affectis. Halae 1795. p. 38.

(2) Sachs, natürliches System der Medizin. Königsberg. 1830. Bd. I.

febrem ardentem, Hemitritaeum etc. veterum medicorum, illuc refert. Secundum observationes hucusque de inflammatione nervi sympathici nobis traditas duplex ejus genus distinguere possumus, cujus alterum nervis est proprium, alterum ab eo differens cum ipsis tantum videtur communicatum ex partium vicinarum phlogosi: in hoc casu enim rubor nervorum minus est intensus atque infusa aqua disparet.

Observavit Gielt (1) in peritonaeitide vehementissima plexum coeliacum atque hepaticum inflammatos. Vir quadraginta quinque annorum constitutione robusta enteritide correptus et remediis adhibitis sanatus est. Verum in convalescentia refrigerium perpessus peritonaeitide acutissima irretiebatur. Tertio die omnibus incassum adhibitis fato obiit. Cadaveris lustratio triginta horis post obitum instituta, cerebrum pectorisque organa in statu naturali, peritonaeum totum usque ad hypochondria retibus vasculosis obductum et membranae mucosae ulcuscula, vel potius erosiones in ilei parte inferiori ostendit. Plexus hepaticus et maxime coeliacus, laete ruber, vasculorum perspicuorum copia circumvolvebatur. In gangliorum substantiam penetrantia vascula non potuerunt cerni, quamquam substantia solito magis rubebat. Ganglia ipsa fuere aliquanto tumida et crassiora.

Lobstein in pleuritide sat violenta ganglion thoracicum primum deprehendit in superficie rubra eleganter reti vasculoso pictum. Idem, quum pars intestini ieiuni in sacco hernioso contenta atque incarcerata ei

(3) Fr. Xav. Gielt diss. sistens fragmenta pathologica de Neurogangliis. Monach. 1829. p. 30 et 31.

ostenderet inflammationem profundissimam, nervulos intestinales magis rubellos et succulentos et quadam pelluciditate praeditos reperit (1).

Alium adhuc casum enarrat Gielt, in quo proponi potest quaestio, utrum phlogosis a gangliis, an a membrana intestini serosa processerit. »Auriga quinquaginta annorum, corpore toroso, fere semper sanus, sub divo mensis Octobris pluviali tempore dormiens refrigerationem perpessus est. Subito doloribus constringentibus scindentibusque circa umbilicum, vertigine, vomitu et diarrhoea, dein frigore, calore sitique inexplebili est correptus. Phaenomenis aliquanto remittentibus, die morbi secundo ad nosocomium est delatus. Facies pallida, orbitae concavae, respiratio difficilis, abdomen retractum in scrobiculo cordis et regione umbilicali fuere tales, ac si pro aegri sensu intestina conglomerantur: tactu praecordiorum et regionis umbilicalis dolores augebantur, spasmi surarum vehementissimi, vomituritiones continuae, fluidi flaviusculi serosi vomitio, diarrhoea mucosa, rara, urinae fere nullae, cutis sicca frigidiuscula, pulsus parvus. Ista symptomata modo remisere, modo increvere usque ad mortem. Cadavere dissecto plexus coeliacus, hepaticus et splenicus colorem e rubro subnigrum exhibuere, ipsique nervi excurrentes reti vasculoso obvoluti fuerunt. Aortae superficies, qua plexus solaris situs est, penitus inflammata. Ganglia tumida incisa substantiam intense rubram, sed nulla vascula perspicua obtulere, atque in-

(1) Lobstein de nervi sympathetici hominum fabrica, usu et morbis. Parisiis 1828. §. 150.

fusione bidui in aqua et duodecim horarum in alcohole parum palluere!« (1)

Alterius autem inflammationis generis, nervis ipsis proprii, observationes aeque in duas partes sunt dividendae: in tales videlicet, in quibus truncus nervi sympathici versus columnam vertebralem utroque in latere descendens, et in quibus ganglia abdominalia inflammata sunt inventa. Verisimillimum enim est, varia ac diversa symptomata, prout haec illave pars sit inflammata, nobis esse obventura, quamquam exempla huc usque observata ad inflammationis nervi sympathici in universum statuendam diagnosin vix sufficiunt, nedum ad cognitionem variarum partium. Eo ut perveniamus in arte nostra, innumeris adhuc observationibus opus est.

Lobstein in cadavere pueri decem annorum, repercusso exanthemate sub anxiis pectoris oppressionibus atque epigastrii intumescentia mortui, locum invenit in trunco nervi intercostalis sinistri inter octavam et decimam costam alte inflammatum cum phlogosi ganglii thoracici noni ac decimi et duorum ramulorum anastomoticorum e nervis costalibus emissorum; quae bene depingi curavit tabula nona lit. e. operis iam supra laudati. At, in quo constiterit, quibus symptomatis sese ostenderit status iste inflammatorius, eum non dixisse, valde lugeo. (2)

Idem historiam enarrat puellae decem annorum, quae paralysi crurum per sat longum tempus correpta per tres menses diarrhoea laborabat cum torminibus et tenesmo nulli artis adminiculo cedentibus. Sectione ca-

(1) op. cit. §. 34.
(2) loc. cit. §. 143 et 185.

daveris instituta nil reperit in tractu intestinorum, sed abscessus aderat insignis, a sexta ad decimam vertebram dorsalem in latere sinistro extensus. Applicitus erat isti nervus splanchnicus major, quod ad structuram non mutatus. Ganglia semilunaria erant sana et omnes nervorum rami e plexu solari exeuntes nullam ostendebant mutationem. Aperto abscessu, cariem deprehendit, qua corpora vertebrae sextae et septimae erant exesa, illaesis quidem cartilaginibus intervertebralibus et spinalis medullae velamentis. Truncus nervi sympathici sinistri a sexta ad duodecimam vertebram plane erat destructus et pars lumbalis ejusdem nervi inflammata. Medulla spinalis loco carioso respondens per sedecim linearum spatium albidior videbatur et atrophica. Eidem nervi cardiaci admodum elongati et magis rubri apparebant in casu quodam, ubi immanis affuerat dolor in pectore furens, quem nulli alii causae, nisi distentioni et conditioni eorum inflammatoriae adscribere potuit. Nil enim praeternuturale aderat in reliquis organis, nec in nervis cavitati thoracis insitis.

Inflammationis gangliorum semilunarium, ejusque, quantum illa statui potest, diagnosis serius mentionem faciam, eo nimirum loco, quo de similitudine, aut potius de differentia, quae exstat inter illam, et typhum, quem dicunt, abdominalem, disserendum mihi erit.

Affectiones chronicae nervi sympathici partim inflammatione praegressa, partim sine causa inflammatoria oriri videntur; saepius enim cum inflammatione, aut potius cum rubore ejus conjunctae inveniuntur. Quum autem illarum tam rarae apud scriptores occurrant observationes, et hae sint valde imperfectae, ita ut quod

ad diagnosin nil inde concludere liceat, singulas observationes referre sufficiat.

Lobstein in corde feminae triginta unius annorum, febri hectica post pulmonum infarctum exstinctae, nervum vidit cardiacum principalem dextri lateris prope basin cordis tumidum, rubellum et gangliosum, viginti duas lineas longum, duas cum dimidia latum in medio punctum exhibentem nigricans, sed a veris gangliis eo discrepantem, quod loco duritiei mollitiem ostendebat et digito contrectatus cavus esse videbatur, quod tamen non conformavit nervi dissectio ad rem illustrandam instituta (1).

Interdum in degenerationibus scirrhosis non tantum symptomata varia, affectionibus nervorum producta, sed etiam mutatio eorum, ut dicunt, materialis observata est. Casum ejusmodi refert Gielt (2): vir quadraginta quinque annorum, per decem annos, intervallis brevibus exceptis gonorrhoeae syphiliticae obnoxius, plagam praecordiorum tulerat, unde pylori scirrhus est evolutus. Aegrotus quinque annis post exstinctus est. In cadavere pylori scirrhum cum ventriculi dilatatione secundaria, jecur ravum, parvum, venas abdominales valde dilatatas, lienem et intestina in statu normali invenit. Tela cellulosa plexum solarem et hepaticum investiens sero erat infiltrata. Ganglia ipsa monstrabant colorem fuscum, rubrum et reti vasculoso obtecta erant. Ganglion semilunare molle, permagnum, compressum, fere maceratum et nervos cum arteria coeliaca connexos sesqui crassiores observavit. Haec mutatio gangliorum

(1) l. c. §. 149.
(2) op. laud. §. 39.

in scirrhis ventriculi observata mutationi eorum in tuberculis abdominalibus et scrophulosi est opposita, in qua ganglia duriora, magis rotunda et alba cernuntur.

In cadavere puellae, quae morbo tuberculoso universali videlicet tuberculis cerebri, pulmonum, praeprimis peritonaei, erat mortua, Gielt ganglia plexus solaris dura, aliquanto majora, fere globosa et albida vidit, quibuscum plures glandulae lymphaticae parvae adeo coaluerant, ut pro gangliorum ipsorum excrescentiis haberi possent. Eandem mutationem invenit in juvene scrophuloso, qui pulmonum tuberculis perierat, sed ligamenta tendinosa gangliis conjunxerunt glandulas magnitudine nucis avellanae lymphaticas (1).

Persaepe mutationes gangliorum in cadaveribus eorum, qui mente erant capti et potissimum maniacorum, sunt repertae, ita ut ganglia hisce morbis affici videantur; id, quod jam adnotavit Isenflamm, qui in maniaci cadavere structuram plexus solaris admodum mutatam invenit (2).

Duos alios indurationis gangliorum casus Autenrieth observavit, qui in cadavere juvenis multos per annos mente capti vigesimo aetatis anno emortui ganglion semilunare quasi induratum, eoque aortam abdominalem tantopere compressam invenit, ut supra hunc locum mirum in modum dilatata infra coarctata esset. Alter casus respicit virum, quem media aetate jam confecta mania primum invasit.

Jacobi omnes cerebri atque medullae spinalis ner-

(1) l. c. §. 40.

(2) Versuch einiger prakt. Bemerkungen über die Nerven. Erlangen 1774.

vos mollissimos et potissimum albidos in cadavere idiotae cujusdam invenit; plexus nervorum abdominalium aliquantulo crassescentes ei videbantur, eorumque natura densa (1).

Ingentem systematis gangliosi evolutionem invenit Cayre in homine inde a pueritia maniae obnoxio. Ganglia thoracica et semilunaria solito crassiora, cervicalia triplo fuere majora (2).

Pinel in cadaveribus novem amentium, quibus amentia partim erat congenita, partim acquisita, nervos cerebrales et spinales fuscos, tenues, quasique minoris evolutionis, densa tela cellulosa circumvolutos, vidit; nervum sympathicum autem in statu plane contrario, ganglia prope cerebrum sita mirum in modum evoluta, potissimum supremum, quod triplo erat solito majus, aeque ac ganglia thoracica et semilunaria (3).

Romberg enarrat haecce: puella vigesimum sextum agens annum mania correpta, velut apoplectica sub lecto jacens est inventa; quo facto nonnullis diebus post diem obiit supremum. Sectione instituta, ganglia candide apparebant splendentia, eorumque rami e rubro-fusci solito duriores et crassiores, nonnulli eorum duritie cartilaginea. Plexus mesentericus superior eandem mutationem praebuit. Omnes isti nervi organici in maniaca

---

(1) Diss. de neuralgia coeliaca. Praes. J. H. Autenrieth auctore de Bonner. Tüb. 1811.

(2) Theses de 1824 in Belhomme's Essai sur l'idiotie. Paris 1824.

(3) Nouveau Journal de Médécine. August 1829 in Hufelands Journ. f. prakt. Heilk. V. St. Nov. 1820. p. 118.

multo crassiores fuerunt, quam in altera eodem tempore phthisi mortua (1).

Hisce observationibus adjungimus illas, quae nobis sunt communicatae de sectionibus cretinorum. J. C. Schiffner sectionem memorat duorum cretinorum, fratrum, in quibus majorem systematis nervosi partem invenit mutatam (2). In cadavere unius plurimi totius corporis nervi plus minusve nodose erant tumidi, ramus potissimum ille nervi abducentis, qui cum ramo inferiori nervi vidiani transit canalem caroticum ad constituendam originem, quam dicunt, nervi sympathici maximi, qui, postquam sese conjunxerant, in regione primi usque ad quartum processum transversum vertebrarum cervicalium utroque in latere ita intumuerant, ut sinister magnitudinem nucis avellanae adaequaret. Idem nervus sympathicus sinister in regione vertebrae dorsalis sextae intumescentiam magnitudinis ac formae ovi gallinacei complanati ostendit, sed neque duritiem neque ossificationis initia. In casu altero aeque permulti nervi erant mutati, praecipue nervus vagus, plexus axillaris et sacralis eorumque rami; nervus sympathicus autem et splanchnicus non modo non magis, sed solito minus evoluti, imo tabefacti videbantur, quibus fortasse apepsiam somniaque alacria, aegroto vivente observata, explicare licuit. Aperuit etiam Gielt cadaver cretini viginti annos nati, qui habitum cretinismi evoluti exhibens meningitide erat

---

(1) Untersuchung irrer Personen nach dem Tode v. Dr. Romberg in Nasse's Zeitschrift für Anthropologie. Jahrgang 23, erstes Quartalheft.

(2) Medizinische Jahrbücher des k. k. österreichischen Staats Bd. IV. St. 4. u. Bd. VI. St. 4.

mortuus. Omnes glandulae meseraicae fuere tuberculosae et admodum tumidae, ganglia plexus solaris solito majora, praecipue semilunare crassius et longius. —

Tubercula parva in nonnullis cadaveribus se deprehendisse tradit Lobstein, gangliis semilunaribus insidentia, et ope telae cellulosae brevis ipsis adnexa (1). Haec corpuscula invenit in plexu solari hominis colica saturnina peremti, tum in cadavere viri scirrho ventriculi mortui, quae nil aliud nisi glandulae lymphaticae fuisse videntur.

Dr. Hasler duas refert observationes neuromatum, quae autem ad constituendam certam diagnosin nullius momenti esse possunt. In priore casu enim praeter intumescentiam ganglii cervicalis primi similes tumores in canali spinali sunt inventi, et plurima symptomata observata ab ista medullae affectione derivari debent(2). De sectione haec apponit. In corpore gracili nec pingui extrinsecus nil erat insigne, nisi mollis tumor in dextro latere colli et in exteriore quidem laryngis superficie, qui accuratius indagatus intumescentia ganglii cervicalis supremi dilucide apparebat, membrana serosis membranis simili circumdatus, in parte inferiori substantiam granosam, quod ad consistentiam tumoribus fibrosis similem, continebat; nervorum fila nulla apparebant; truncus nervi sympathici, nec non cerebri et medullae dorsalis nervi cum neuromate anastomosin ineuntes et ipsi tumefacti eandem structuram offerebant. Columna vertebrali dissecta, similes tumores in ejus canali sunt reperti, qui in su-

(1) Op. cit. §. 157.

(2) Diss. de neuromate von Dr. Hasler. Turici 1835. S. 10 et sqq.

prema parte medullae dorsalis jacentes, simili membrana erant obducti; eorumque substantia aliquantulo mollior erat, quam substantia tumoris sympathici et fibrae longitudinales per totum tumorem porrectae clare apparebant. Alter aegrotus sanatus adhuc vivit, et jure in dubium vocari posse videtur, utrum tumor in collo istius aegroti observatus intumescentia fuerit gangliorum cervicalium, nec ne.

Cruveilhier insignem gangliorum cervicalium evolutionem solito majorem observavit; quo in casu non modo ganglia, sed etiam rami nervi sympathici ea nectentes immensae erant evolutionis, substantiaque ipsa in massam fibrosam mutata (1).

Observavit A. Duncan diabeten, in quo cystis urinaria valde erat dilatata, et nervus triplo vel quadruplo crassescebat a loco inde, quo ingrediebatur abdomen usque ad finem suum in pelvi (2).

Lobstein nervos plexum suprarenalem constituentes multo crassiores detexit in morbo, ubi renes succenturiati ambo duplo majores in substantiam tuberculosam degeneraverant. Octo aderant rami e ganglio semilunari dextro emissi ad capsulam suprarenalem dextram et tredecim e ganglio semilunari sinistro ad capsulam hujus lateris. Omnes isti rami in superficie glandularum finiebantur. Observavit hunc morbum in foe-

---

(1) L'anatomie pathologique du corps humain ou description avec figures lithographiés. Des diverses alterations morbides, dont le corps humain est susceptible. Tab. III.

(2) Reports of the practice in the clinical wards of the royal infirmary of Edinburgh during the monds of Nov. and Dez. 1807 and January, May, Juni and July 1818. Edinb. 1818.

mina caelibi viginti quinque annorum, morbo miliari chronico affecta. Accidit illi, ut terrore repelleretur exanthema, unde nascebantur spasmi convulsivi, insultibus epilepticis similes, quibus tandem occubuit. Nullam aliam mutationem in cadavere istius invenit (1).

Observavit celeberrimus Bichat (2) in homine ganglion semilunare crassescens et majoris duritiei. Idem in cadavere viri mania intermittente peremti ganglion illud magnitudine nucis minoris invenit, quod in centro parvam sphaeram cartilagineam exhibuit.

Concretiones lapideas demum Lobstein deprehendit in plexu solari, eo loco, quo iste a glandula suprarenali proxime abest (3).

SECTIO ALTERA.

Jam ex longo tempore de natura typhi magnae agitabantur controversiae in litteris, quarum auctor Marcus (4) habendus est, qui primus typhum nil aliud, nisi encephalitidem esse contendit. Multae ac plane diversae de vera ejus natura sententiae deinceps in medio sunt positae, quae nobis maximo sunt documento, cognitionem naturae hujus morbi mancam esse atque imperfectam, quasque omnes hoc loco et enumerare et recensere, justos commentationis limites longius excederet. In eam tantum sententiam, cui recentiori aetate plures sunt addicti, accuratius inquirere in animo mihi est, vi-

---

(1) Traité d'anatomie pathologique. T. I.
(2) Allg. Anat. Bd. I. S. 308 übers. v. Pfaff.
(3) Op. cit. §. 146.
(4) Entw. ein. spez. Ther. 807. Bd. I. S. 203. über die jetzt herrschende Typh. Bamb. 813.

delicet typhum abdominalem esse inflammationem gangliorum abdominalium, ganglionitidem. Jam Autenrieth in cadaveribus nonnullis hominum typho mortuorum ganglia mutata se invenisse contendit. Duo ab hoc observata exempla nobis retulit Elsaesser (1), quorum unum puellam amplectitur undetriginta annos natam, postquam typhus eam denuo affecerat, mortuam. Sectione cadaveris instituta, plures nervi, glossopharyngeus, accessorius Willisii aliqua ex parte rubebant, nervus vagus autem usque ad medium collum inde ab origine intense erat ruber, quasique inflammatus, quin tela cellulosa sanguine esset infiltrata; color ruber substantiam nervi ipsius penetravit. Nervi sympathici ganglion superius eo loco, quo exeunt nervi molles, loca paullulum rubriora ostendit, et pars thoracica aeque ac nervi splanchnici majoris radices rubebant. Huic sectioni respondet observatio Reilii (2), qui dicit: ex cadavere hominis typho peremti, qui eminente nervorum passione erat stipatus, nervos excidebam sanguinolentos, eosque corrodebam acido nitrico; sed pro colore flavo-fusco sordidum obtinebant, quoniam sanguis intimam medullam penetraverat, eamque suo colore infecerat. Alteras mutationes systematis nervosi abdominalis potissimum ac viscerum observavit Autenrieth in juvene ac puella typho gastrico emortuis: nervi utriusque lateris a plexu solari ad systema chylopoëticum emissi, colorem exhibuerunt sordido-rubrum.

---

(1) Diss. de natura parotidum malignarum in morbis acutis. Praes. J. H. Autenrieth, auct. J. A. Elsässer. Tüb. 1809.

(2) Exercitationes anatomicae de structura nervorum. Halae 1809. pag. 20.

Morgagni quoque in cadaveribus hominum typho peremtorum nervos inflammatos sanguine valde repletos et interdum extensos esse, observatos commemorat (1). Multi alii, Goeden (2), Dzondi (3), eandem amplexi sunt sententiam; praecipue autem inflammationes gangliorum abdominalium in cadaveribus hominum typho mortuorum Schoenlein observavit.

Ipse, quod scio, nusquam sententiam suam de typhi abdominalis natura protulit, eo magis commemoratione digna sunt, quae ejus discipuli nobis retulerunt. Cf. Geigel diss. inaugur. de gangliorum typho. Wirceburgae 1826. Jahn, ejusdem discipulus, haec dicit: »morbi sedem esse systema gangliorum, in promptu est: plexus gangliorum, solaris potissimum et meseraicus superior, tumidi atque crassescentes, sanguine impleti, duri, ruberrimi sunt inventi (4). Gielt in sectionibus febri nervosa defunctorum pluribus ganglia, plurimum plexum solarem, hepaticum et splenicum indagavit, comparavit et in nonnullis mutatum invenit. Illi reti vasculoso erant inducti, quod in tota gangliorum superficie proxime sedebat ac venularum ex injectione, quae cum meningum congestionibus posset comparari, constare videbatur. Interdum haec injectio in parte inferiori nonnisi est inventa. Ipsa ganglia erant aliquanto crassiora, duriora,

---

(1) De sed. et morb. epist. Lib. XX. §. 10.

(2) In Hufel. u. Harless Journal für prakt. Heilk. Jahrg. 1816. St. 1.

(3) Ueber d. Nerv. Fbr. zu Halle. In d. allg. Litt. Zeitung. Januar 1814.

(4) Jahns und Hohenbaums mediz. Konversationsblatt. Jan. 1831. No. II. S. 15—16.

substantia eorum fuscior, sed vascula in eam nequaquam penetrabant. In uno casu nervos e plexu solari ad ventriculum transeuntes vidit crassiores atque unus arteriae coeliacae diametrum fere tenens, fuit nodosus, tanquam filis quater usque quinquies esset circumvolutus et con strictus. Nonnunquam plus emergunt istae mutationes in plexu hepatico vel splenico, quam in coeliaco. Schoenlein vir ingeniosissimus, symptomata nervorum abdominalium in istis febribus considerans, primum in cadaverum extispiciis sagaciter est rimatus, atque propterea typhum gangliosum typho cerebrali oppositum constituit — attamen quaestio non diremta est, utrum iste status nervosus e nervorum intestinalium pathemate primitivo sit ortus, an illi in morbi decursu nonnisi corripiantur (1). Balling enarrat, in clinico Wirceburgensi fere semper in typho abdominali plexum coeliacum et meseraicum superiorem maturo obitu incrassatum, sanguine venoso impletum et solito duriorem esse inventum, quin etiam saepius, praecipue si mors serius evenerit, crassum, durum cartilagini aequalem (2). Fere eadem legimus apud auctorem ejus libri, cui nomen Schoenleinii est inscriptum (3). Gobée, dum enumerat mutationes in cadaveribus hominum typho peremtorum observatas, ita pergit: »non silentio praetereundus plexus solaris, quem studiose semper indagavi et in novem de decem casibus reapse inflammatum, ejus-

---

(1) Diss. cit. §. 29.

(2) Dr. Balling über den typhus abdominalis in d. Heidelb. klin. Annalen. Bd. VI. Heft 2. S. 290.

(3) Specielle Path. u. Ther. nach Schönleins Vorträgen. Bd. II. S. 37 und 38.

dem ganglia tumida et crassitie adaucta reperi. In pluribus ejusmodi gangliis cultro anatomico tractatis et horas viginti quatuor aqua suffusis ruborem immutatum distinguere potui« (1). Schneider observationibus minus quam opinionibus suis nisus hac de re ita loquitur: »itaque sedem atque causam typhi, quem dicunt, sporadici, inflammationem esse totius systematis gangliosi puto, qua omnia ejus symptomata accurate explicari possunt« (2). Buzorini in quatuor hominibus typho mortuis ganglia mollia et in tribus rubra invenit (3).

Comparatis hisce observationibus, jam sequitur, naturam typhi abdominalis ganglionitidem esse non posse. Si enim haec sententia esset vera, ganglia semper et absque ulla exceptione in cadaveribus hominum typho mortuorum inflammata inveniantur, necesse est. Nemo vero eorum, qui inflammationem gangliorum causam hujus morbi habent, illud contendere ausus est. Schoenlein modo saepius ganglia in cadaveribus reperisse rubra, in libris supra commemoratis enarratur. Eadem fatetur Gobée, dicens: in dissecando cadavere majores nervorum plexus intestinales non semper incensos reperiri, nihil adversatur, quum non subsit semper inflammatio vera, legitima, sed irritatio saepe inflammatoria tenuissimorum membranae mucosae nervorum propage-

---

(1) Diss. de ratione mutua, quae phlegmhymenitidem entericam nervique sympath. etc. Bonnae 1831.

(2) Ueber den sporad. Typhus u. d. Wechselfieber als Krankheitsformen des Gangliensystems v. Schneider in den mediz. prakt. Adversar. etc. 3. Lieferung. Tüb. 1826.

(3) Grundzüge einer Path. u Ther. d. psych. Krankheiten mit Rückblick auf die bisher bestandenen Lehren v. Ludw. Buzorini. Tüb. 1832.

tur ad nervos majores; quo accedit adhuc, his observationibus fidem magnam habendam non esse, quum jam Albers (1), multa hac in dissertatione esse scripta, quae facta non essent, haud dubie maximo jure adnotavit. Similiter Ploucquet: non satis, ait, esse diremtum, an et quatenus status typhosus cum vera gangliorum inflammatione congruat (2). Autenrieth modo nonnullis in casibus nervorum abdominalium mutationem se invenisse contendit. Ipse enim dissertationi cuidam addit notam hanc: typhus non semper et necessario cum his statibus neuroparalyticis conjunctus videtur, et hic multa cadavera sunt aperta, in quibus ganglia non incensa sunt inventa (3).

His adhuc adjungam illud, quod Andral illustris ille anatomiae pathologicae cultor hac de re observavit, dicens: les centres nerveux de la vie organique ont été examinés par nous dans un assez grand nombre de cas. Deux fois seulement ils nous ont présenté une apparence d'alteration — c'était chez deux individus qui moururent avec un ensemble de symptomes ataxo-dynamiques très prononcés; les ganglions semilunaires étaient remarquables par leur rougeur. L'un de ces

(1) Beleuchtung zweier Meinungen vom Wesen des Abdominaltyphus des nervösen Schleimfiebers, d. fièvre gastroentérite etc. in Horns und Nasses Archiv f. mediz. Erfahrung Jahrg. 32. Aug. S. 993.

(2) Diss. sistens expositionem typhi nosologicam. Tüb. 1800. pag. 16.

(3) Diss. de utilitate hydrargyri in febri typhode inflammatoria auctore Lohnes. Tüb. 1814. Sammlung mediz. prakt. Dissertat. aus Tüb. 2. Samml. Tüb. 20.

individus avait éprouvé pendant les dernières quarante huit heures de son existence une violente trismus et une roideur comme tetanique des membres thoraciques. Nous n'oserions pas affirmer que dans ces deux cas la rougeur des ganglions semilunaires fut un état morbide; car des recherches bien souvent répétées nous ont appris, que ces ganglions ont une teinte très variable en raison du genre de mort et de la quantité de sang, qui remplit les divers réseaux capillaires (1).

Econtra multi sane exstant auctores, qui se nunquam, neque in typho, neque ullis aliis in typhum mutatis morbis exanthematicis, ganglia abdominalia rubra invenisse contendunt. Lobstein se nunquam ganglia in morbis exanthematicis inde etiam in typho inflammata vidisse perhibet, dicens l. cit. pag. 151. Idem auctor (Autenrieth) asserit, se aliquantisper mutata reperisse ganglia in cadaveribus hominum typho mortuorum, id quod nullo modo observationibus meis confirmare possum. Haud dissimiliter Puchelt, se nervos abdominales et potissimum plexum solarem nusquam mutatos invenisse dicit (2). Albers in gangliis abdominalibus eorumque ramis nunquam praeternaturale quidquam deprehendit (3). Iste ad probandam hanc quaestionem, ubicunque occasio cadaverum hominum typho mortuorum aperiendorum ei est oblata, ganglia nervosque abdominales accuratius est contemplatus, neque unquam eos aliquo

---

(1) Clinique medicale Tom. III, S. 592.

(2) Puchelt, das epidem. Fieber, welches in Heidelberg besonders im Sommer 1826 herrschte. Heidelb. Clin. Annalen. Jahrgg. 1827. S. 199.

(3) Albers in seinen Darmgeschwüren. Leipz. 31. S. 319.

modo mutatos observavit (1). v. Pommer pluries typhum morbum epidemicum observavit, permultasque sectiones hominum hoc morbo peremtorum instituit, neque unquam nervos mutatos se reperisse confitetur, dicit enim (2): rarissime morbose affecta sunt reperta cerebrum atque systema nervorum; etiamsi enim singularia viscera aut thoracica aut abdominalia mutata esse sat luculenter apparuit, nunquam haec mutatio neque medullam nervorum aut ganglia plexus solaris, ganglia thoracica, neque originem, quam dicunt, nervorum cerebralium aut substantiam cerebri ipsius attigit. Unde sequitur, sectionum eventus aequales fuisse iis, quos obtulerint inquisitiones anatomicae pathologicae antea in cadaveribus typho peremtis institutae (3). Jam ex nonnullis annis in clinico instituto Bonnensi, suadente Cel. Prof. Nasse, semper, quoties sectio hominis typho demortui instituitur, ganglia abdominalia accuratius sunt investigata et ipsi mihi interdum summa ejus erga me benevolentia occasio ejusmodi est oblata; at nunquam ullam gangliorum alienationem inveni. Louis (4), Neu-

---

(1) Derselbe im oben erwähnten Aufsatze in Horns Archiv.

(2) In seinen Beiträgen zur Natur- und Heilkunde. Erster Band IV. Geschichte eines epidemischen Fiebers, welches im Sommer 1829 in der Garnison Heilbronn herrschte. S. 514 u. 15.

(3) cf. Beiträge zur näheren Erkenntn. des sporadisch. Typhus und einiger ihm verwandter Krankheiten gegründet auf Leichenöffnungen. Tüb. 1821. Ferner Heidelb. klin. Annalen 1826. Die chirurg.-mediz. Zeitung 1828. und endl. Beobachtungrn über die Erzeugnisse des genius epidemicus vom Frühjahre 1828—29 in seinen Beiträgen zur Natur- und Heilkunde. Bd I. III.

(4) Anatom. patholog. u. therapeut. Untersuchungen über Gastroenteritis, übersetzt. Würzb. 1830.

mann (1) aliosque nervorum aut investigationes omisisse, aut nullam earum mentionem fecisse, valde lugeo; at silentium illud, nonne eos nullam gangliorum mutationem reperisse, probat? Hoc satis inde intelligitur, nervum sympathicum non semper in typho abdominali mutari; saepissime enim absque ulla alienatione, quae sensibus quidem submitti poterat, ille est inventus. Si adhuc detrahitur id, quod conditioni fortuitae mortis, putredini et congestioni sanguinis ad partes inferiores est imputandum, numerus mutationum, quae in cadaveribus hominum typho mortuorum re vera sunt inventae, plexus coeliaci ejusque gangliorum valde imminuitur. Facile rubescere ganglia in cadaveribus, quae per quadraginta horas in dorsum decubuerint, saepius diligentes anatomiae pathologicae cultores observarunt. Ex quibus sequitur, non semper symptomata typhi abdominalis e gangliorum affectione deduci atque explicari posse, quum ganglia non semper patiantur; aeque ac ganglionitidem causam hujus morbi haberi non posse.

Si ganglionitis re vera esset typhi abdominalis causa, morbus iste localis, ad quem haec illave vel communia vel aliorum organorum symptomata localia referre volumus, omnia haec symptomata producat, necesse est. Ad probandam hanc sententiam investigandum nobis est, quinam casus aut symptomata irritationem atque inflammationem gangliorum comitentur: morbi ejusmodi causae typhi abdominalis habentur. Experientia et observationes ad rem illustrandam in hominibus

---

(1) Ueber Darmgeschwüre in typhosen Fiebern. Hufel. Journ. März 1827. S. 103.

haud facile possunt institui, et haud scio, an iis omnis dubitatio tollatur: quam ob rem experimenta in vivis animalibus ad illud, de quo sermo est, probandum in auxilium vocanda. Ipse saepius in animalibus ganglia et irritandi et inflammandi feci pericula, sed frustra speravi, fore ut aliquid deprehenderem ad rem quaesitam illustrandam; quam ob rem aliorum observationibus utar, necesse est. Experimentum ejusmodi nobis refert Albers in commentatione supra laudata: cuniculo cavum abdominale apertum, intestina remota et ganglion semilunare est nudatum. Contactum ac distorsionem simplicem hujus ganglii nulla symptomata sunt secuta. Solutione cali caustici adhibita, animal est perturbatum; quinque minutis post tetanus est exortus, qui brevi transiit in Opisthotonum, eoque modo animal est mortuum. Longo interposito temporis spatio cor adhuc palpitavit, respiratione abolita, neque electricitas postea ganglio semilunari admota tetanum, cum semel cesserat, revocare potuit. Symptomata ista irritatione et inflammatione producta hoc solum probant, irritamenta tam vehementia, quam in experimento descripto usi sunt, tetanum sequi posse. In duobus aliis experimentis, orto tetano Albers tendines animalium distorsit, quo facto illa ejulabantur; ex quibus sequitur, animal conscientiae plane compos fuisse, quamvis ganglia jam per longum tempus in conditionem vehementis irritationis essent conjecta. Quanti momenti sint ista experimenta, tum primum cognoscitur, si cum istis comparamus, quid de gangliorum morbis et de eorum inflammatione praeprimis experientia doceat. Lobstein nonnulla hac de re collegit.

Virgo honesta moribus egregiis a pubertatis anno spasmodicis atque hypochondriacis symptomatis obnoxia bis apoplexiam incompletam passa, ex qua paralysin imperfectam retinuit in latere dextro faciei, viro nupta fuit, quum quadragesimnm secundum aetatis suae annum esset praetergressa. Gravidam decimo quinto mense matrimonii ab octava gestationis hebdomade adorta est aerumnarum series, quibus aegrota dirissimis sub cruciatibus demum occubuit. Vomitus videlicet, graviditatis notissimum symptoma, miseram quovis die plus quam trigesies ita vexavit, ut per tres menses omnia ventriculo ingesta statim ejiceret, et quamvis omnia fuerint tentata, quae vomitum inhibere debebant, tam intus adhibita, quam extus applicata, tamen ultimis vitae septimanis, ne gutta quidem aquae deglutita in stomacho remansit et frequentissimis vomitibus fauces atque oris interiora primum inflammata deinde sphacelo correpta foetidissimum spargebant odorem. Digiti ipsi, quos aegrota ori nonnunquam immittebat, a sanie putrida fuerunt erosi. Symptoma vero omnium molestissimum dolor erat urens ad columnam vertebralem ac in imis hypochondrii dextri partibus, qui corpus vario modo torquebat, atque jactatione perpetua die noctuque protracta, vires exhauriebat; neque alio modo sublevari aliquantisper poterat iste dolor, nisi per frictiones siccas primo manus, postea peniculi ope exercitas, quae autem ultimis temporibus adeo repetitae fuerunt, ut tota cutis excoriaretur. Tandem sub teterrimi marasmi symptomatis animum efflavit miseranda. Summa cum diligentia cadaver ille aperuit quadraginta octo post mortem horas. Cranium justo minus ei apparuit, quamvis inge-

nii dotibus non careret ista femina. Sublata calvaria, nil praeternaturale reperit in cerebro, quod summo cum studio examinavit propterea, quod per totam fere vitam ab insultibus cephalaeae occipitalis ita erat vexata mulier, ut immanis dolor non nisi continuata manuum pressione externa per horarum spatium protracta, adjuvantibus majoribus opii dosibus, sublevaretur. Nec delirii chronici causam organicam, quod per sat longum tempus somnum turbaverat, in encephalo detegere potuit. Collum defoedatum erat struma, morbi genere regionibus illis admodum familiari, quae vero nullam pressionem noxiam in vasa exercebat sanguifera. Pectoris organa in statu erant perfectae sanitatis. Ventriculus, quem vomitus nigri gangraenosum mihi pronuntiaverant, nulla affectus erat labe organica, nec reliqua intestina neque organa uropoëtica mutationem ullam structurae monstrabant. Hepar solum erat viscus abdominale quod marcidum esset, atque colorem lividum offerret. Uterus in quinto graviditatis mense constitutus nil morbosi ostendit praeter tumores aliquot fibrosos ejusdem substantiae innatos, juglandis nucis magnitudine. Cervix uteri dura et orificium ejus externum perfecte clausum manipulationes vetabant, quas tentare voluerat ad abortum consulto excitandum, ut causa tolleretur vomitus continui. Foetus erat sanus et situ naturali conspicuus. Remotis omnibus visceribus, in ganglia inquisivi semilunaria, quorum exsectorum indolem atque statum in amphitheatro anatomico est perscrutatus. Non quidem in alienam mutata erant substantiam, sed colorem praebebant intense rubrum, qui a viris peritis anatomiae summis cultoribus, quibuscum iste hanc observationem

communicavit, pro vera ac genuina inflammatione agnoscebatur. Ea inflammatio adeo erat pertinax, ut ganglia, per triduum aqua infusa, parum pallescerent. Pars ejusdem superior laete erat rubra, inferior vero, e qua rami emergunt mesenterici, lividiorem habebat colorem. Nervus splanchnicus ante suum in ganglion ingressum multo latior ei apparuit.

Idem cadaver incidit puellae sex annorum tussi ferina correptae, quae per metaptosin primum in vomitum spasmodicum per triduum durantem mutabatur, postremo vero in convulsiones degenerabat clonicas nulli artis adminiculo cedentes. Hujus puellae invenit partem plexus solaris sinistri totam inflammatam, dum dextra non recedebat a statu naturali. Quo certior vero fieret, loco rubedinis forte accidentalis veram adesse inflammationem, per aliquot dies plexum istum in aquam puram immisit, quo factum est, ut sublato licet inflammationis, quod a colore pendet, signo, tamen flavedo subsisteret in parte affecta, quae non deprehendebatur in altera sana, quae res testatur, hic aliquam alienationem affuisse. Incassum inquisivit in convulsionum causas, dum encephalon istius cadaveris examinabat, quippe quae absque dubio symptomaticae tantum fuissent, reactione scilicet plexus solaris morbosi in cerebrum productae. Jam celeberrimus Prof. Autenrieth cadaver lustrans puellae tussi ferina enectae, nervum vagum reperit inflammatum in toto decursu per thoracem. Ejusdem neurilema eleganter erat pictum et pulpa nervea colorem ostendebat rubrum impurum. Nervi cardiaci tum et nervus sympathicus in pectore inclusus alienationem quandam passi erant.

Relatas accepit Lobstein binas morborum historias, quae gangliorum semilunarium inflammationem luculenter ostendunt. Prior de viro agit quadraginta septem annorum, cui per amputationem ablatus fuerat tumor fibroso-cartilaginosus, spinae dorsi laxe adhaerens. Post duorum annorum intervallum secunda vice nosocomium petiit aeger, efflagitans, ut alius tumor, qui ipsi supervenerat, excideretur, cujus summa cutis inflammata erat atque ulcerata. Sumto prius purgante eodemque momento refrigerium passus tempore pluviali mensis Octobris statim trismo fuit correptus et opisthotono, qui post duorum dierum spatium mortem paraverunt, omnibus medicamentis incassum adhibitis. Aperto cadavere nil detectum est, nisi 1) rete vasculosum sanguine impletum in superficie medullae spinalis et seri effusi copia intra saccum a dura matre efformatum; 2) inflammatio gangliorum semilunarium admodum distincta. — Altera morbum comprehendit mulieris triginta sex annorum, quae in secunda graviditate vomitioni fuit obnoxia per totum gestationis tempus. Substitit iste post puerperium, aut mitior saltem factus est herpete furfuraceo in pectore et brachiis enato. Ad istum statum morbosum postea intumescentia phlogistica genu sinistri accedebat et diarrhoea, qua superveniente profligabatur vomitus tam pertinax et per tres fere annos continuatus. Tandem exorsa est febris hectica, quae vires exhauriendo lentum exitium intulit miserae isti feminae. Cadaveris incisio membranam villosam ventriculi ostendit inflammatam justoque spissiorem, praecipue versus pylorum, et ganglia semilunaria genuina phlogosi correpta.

Swan (treatise on diseases and iniuries of the nerves new. edit. pr. 315) plures casus nobiscum communicat, quibus cadaveribus dissectis ganglia abdominalia vasculis repleta, rubra sunt inventa, quin alia symptomata essent observata ac illa calculi simul reperti renumque degenerationis. In tribus aliis observationibus bis vomitus aderat. cf. S. 304. 302. 312.

Observationes hucusque relatae duo ostendunt phaenomena, quae constanter inflammationem gangliorum comitari videntur, et quidem (1) spasmos clonicos et tonicos, quos dicunt, qui saepissime vicissim accedunt, et in ganglionitide varium solum morbi gradum referre videntur. Inflammatio enim vehemens trismum ostendit atque tetanum, levior contra morbi gradus spasmos clonicos, ad quos referendus est ille quoque constans vomitus. Secundum symptoma est conscientia, cujus et animalia in experimentis et homines, in quibus gangliorum inflammatio observata est, plurimum erant compotes usque ad mortem. Minus constanter dolores in regione ventriculi et vertebrarum dorsalium diffundebantur. Causa hujus conditionis plane diversa, neque alter casus alteri aequalis: refrigerium, graviditas aliaeque causae ad spasmos disponentes in nonnullis casibus nominantur. Pneumatosis ipsa, quam **Lobstein** in libro saepius memorato symptoma morbosorum gangliorum nominat, in his inflammationis casibus non reperitur. Casus ipsi, quanquam sufficientem morbi imaginem minime nobis offerunt, symptomata gravissima comprehendere videntur; imprimis isti cum experimentis circa viva animalia institutis, quorum supra mentionem feci, congruunt. Sensilitatem intactam esse atque reactionem

in irritamenta externa, omnibus et experimentis et observationibus probatur; animalia enim, quotiescunque aut nervos aut tendines persecuimus, ejulabantur, quin etiam in nonnullis observationibus kali caustico iterum atque iterum plexui solari admoto, perturbata sunt. Aeque spasmi tonici kali caustico paulo post adhibito redibant neque ullo in casu plane abfuerunt et semper animalia, cum signa tetani sese praebuerunt, prius mortua sunt, quam ceteroquin cavo abdominali aperto moriebantur. Sin autem symptomata, quae e gangliorum inflammatione sunt derivanda, comparamus cum illis, quae typhus abdominalis nobis exhibet, ea re vera non modo non aequalia, sed plane diversa esse inveniemus, et vix intelligi poterit, quo modo fieri potuerit, ut typhi abdominalis symptomata ganglionitidi tribuerent.

Dothienenteritis plerumque initio symptomata febris gastricae praebet, videlicet appetitus ciborum desideratur, vomitus ac nausea simul cum molestiae, languoris et artuum dedolationis sensu vexant agrotos, quibus capitis dolores, vertigo, defectus denique virium adduntur. Alvus irregularis, aut cita, aut plerumque adstricta, somnus inquietus, brevis, somniisque turbatus anxiis, tumultuosis. Faciei color modo rubicundus, interdum etiam sordidus atque pallidus apparet; oculi autem hebescunt, rarius etiam natant. Symptoma autem insignius et fere characteristicum est linguae conditio, quae, mucoso aut glutinoso tegmento, exceptis marginibus tumescentibus, puris, obtecta esse solet, e quo papillae linguales passim eminent; pulsus acceleratus et normali longe frequentior, aliquantulum tensus, non fortis aut durus. Per dies, vel adeo per hebdomades haec

morbi conditio persistere potest, donec horripilationes quasdam insecuta febris continua remittens exoritur, quae non semel, sed bis, vespere scilicet et mane, increscit; quam conditionem capitis dolores vehementiores, vertigo, somnolentia, vultus anxius, sitis vehemens, fastidium, cutis denique ardens, comitantur. Urinae secretio plus minusve turbatur, plerumque natura est serosa, pellucida, normalem praebet colorem; sin vero inflammationis symptomata clariora apparent, rubere solet. Raro tantum morbi initio vehementes ventris dolores aegri queruntur, et si adest dolor, vagus modo hunc modo illum sibi eligit locum; deinde in regione iliaca dextra immobilis haeret. Obstructio alvi pertinax, ubi morbus ab ea incepit, in profusam diarrhoeam subito mutatur; ventre paullulum tumefacto atque molli, alvus antea adstricta, aquosa aut mucosa fit, ejiciturque diluta atque flava materies, quae brevi tempore in sedimentum faeculentum et humorem pellucidum flocculis mixtum dividitur. Morbo increscente vires tam celeriter et tantopere consumuntur, ut aegrotus lectulum relinquere nequeat. Febris exacerbationes et vehementiores fiunt et longiores, ita ut una ab altera fere excipiatur. Interdum hocce iam tempore exanthema apparet maculae purpureae a pectore ad extremitates superiores et abdomen vergentes. Deliriorum soporisque tempus paullatim producitur, e quibus tamen aegrotum alloquendo suscitare licet. Jactant aegroti brachia et crura, aut tranquilli, oculis semiapertis, statu quodam soporoso supini cubant, nec sine magna virium contentione sese erigere queunt, facile in infimum lectum ad pedes delabuntur. Accedit etiam baryoecia, ut saepius

magna voce aegrotus appelletur, necesse sit, quo, quid velimus, percipiat.

Pulsus frequentia atque celeritas augentur, ipse saepius intermittit. Lingua arida, scissilis, scabra, cuticulis fusco-fulgentibus est obtecta, nonnunquam etiam pura, magnamque crudae carnis similitudinem prae se ferens. Tanta autem est linguae imbecillitas, ut non sine labore aegrotus eam protendat, protensamque retrahere saepe obliviscatur. Dentes, labia, cavitas oris sordido muco atque fusco obteguntur, cujus tanta est tenacitas, ut, si os aperitur, complura fila mucosa diducantur. Cutis ardor admodum est adauctus atque mordax, potissimum deliriorum tempore, nares arent sitisque augetur. Quando ad summum incrementum pervenit, in lectulo sese erigere aeger nulla ratione potest; alvus copiosa ex rubro-albescens mirum in modum adaugetur; urina antea serosa nunc rubescit atque turbatur; utraque excretio jamjam aegroto inscio sponte succedit. Febris ad eum vehementiae gradum evehitur, ut pulsuum ictus vix possint numerari; praeterea sunt debiles, minores, paullo tensi, nec raro irregulares et intermittentes; oculi hebetes et semi-aperti esse solent, aegroque in regione ossis sacri cutis decumbendo plerumque ulceratur. Meteorismus manifesto adest. Respiratio antea jam impedita fit stertorosa; subsultus tendinum adesse, aegrique floccos legere et inter symptomata spastica nunc mitiora nunc vehementiora et soporem perdurantem mortem obire solent.

Morbi in meliorem conditionem mutatio, quae, nisi morbus ad nimium vehementiae gradum processerit, haud raro observabatur, nunquam crisi solemni, sed ple-

rumque symptomatis sensim ac pedetentim remittentibus efficitur. Alvus rarius, bis terve singulis diebus, deponitur, interdum tarda non nisi clysmatibus duci potest. Deliria continua soporque remittuntur, una cum abdominis doloribus, somnus redit, qui, ut in delirio tremente, symptoma criticum hujus quoque morbi est habendus. Eodem more alia symptomata, dolores capitis, vertigo, fervor atque sitis imminuuntur. Lingua humescere incipit, mucus ille subfuscus atque sordidus resolvitur, fuscaeque crustae a labiis delabuntur. Tardius baryoecia cedit, urina pallida subflavum habet sedimentum. Maculae evanescunt et epidermis defurfuratione solvitur. Pulsus quanquam celer et frequens, non tam irregularis quam antea deprehenditur. Fere semper magnum ciborum appetitum paulatim sanitatis restitutio consequitur.

Ex hac descriptione typhi abdominalis sequitur, hunc esse statum morbosum, in quo symptomata febris inflammatoriae jam ab initio sint mixta cum illis febris nervosae, et haec ab illis quasi obscurentur, quod vertigo, magna lassitudo, tristitia, stupor, insomnia continua cum pleno rubro et robusto habitu, pulsu saepius tenso, duriusculo, in universum turbatio illarum actionum, quae cum cerebro arctissime sunt conjunctae, probant. Huc accedunt multa communia, febris, maculae, contagio, desquamatio etc., quae in ganglionitide non reperiuntur. In gangliorum inflammatione conscientia integra, febris minus vehemens, saepius vomitus et dolor in regione dorsali, celer morbi exitus in lethum, trismo, tetano atque opisthotono orto. Re vera haud facile intelligi potest, quomodo fieri potuerit, ut causa

proxima typhi abdominalis in ganglionitide, aut conditione huic simili, poneretur; omnis ganglionitidis ignoratio sola ad tantum errorem seducere potuit.

Typhi abdominalis causam proximam non esse gangliorum inflammationem, et non modo non status ei aequales, sed potius diversos, demonstrasse mihi videor; eum autem absque illa existere posse et re vera sine illa inveniri, multis observationibus ab auctoribus fide dignissimis relatis, probavi. Fortasse hic nobis quisquam objiciet: quamvis inflammatio plexus solaris non sit causa typhi abdominalis proxima, tamen aliorum plexuum aut nervorum abdominalium inflammationem causam praebere posse. Neque hanc inflammationem neque ejus phaenomena hucusque ullus auctor ostendit. Albers observationibus suis innixus hanc plexuum inflammationem negandam esse censet, quippe quam in novem cadaveribus non invenerit. Nonnulli nervi abdominales quidem inflammati sunt reperti, at symptomata praebuerunt plane diversa ab iis, quae typhum comitari solent. Spasmi, dolores vehementes et retentiones secretionum illorum organorum, quorum plexus erant inflammati, phaenomena constantia in his casibus se praebent. Non magis alii status chronici, ut intumescentia, aut induratio, aut ulla alia gangliorum et variorum plexuum abdominalium degeneratio, causa proxima typhi haberi potest. Observationes supra commemoratae nulla ostendunt symptomata; at ipse casum in Clinico instituto Bonnensi observatum memoratu dignissimum haud ignoro, in quo ganglia secundi, tertii et quarti nervi sacralis lateris sinistri tumores praebebant trium linearum crassitiei et texturae fibrosae formaeque

ovalis. Longum esset, omnia enumerare symptomata in isto aegroto observata: sufficiat hoc loco commemorare, symptomata plane diversa ab iis, quae typhus abdominalis ostenderet, hunc statum morbosum esse comitata, quem accuratissime descripsit Morris (1). Ex iis, quae hucusque sunt dicta, sequitur, neque inflammationis aut irritationis neque degenerationis gangliorum symptomata iis, quae typhum comitari solent, unquam esse aequalia.

---

(1) Diss. exhibens casum singularem morbi medullae spinalis et gangliorum nervorum spinalium etc. Bonnae 1827.

VITA.

Ego, Michael Rey, anno h. s. decimo sexto natus sum in pago Linden prope Aquisgranum, parentibus Antonio, et Margaretha e gente Bremen, fidei catholicae addictis, quam et ipse confiteor. In schola publica eruditus per biennium fere scholis interfui Cl. Zimmermann, apud nostrates verbi divini ministri, quibus relictis, gymnasia, quae Marcoduri et Aquisgrani florent, per sexennium frequentavi. Maturitatis testimonio munitus anno MDCCCXXXIV. almam universitatem Fridericam-Guilelmam Rhenanam adii, cujus inter cives rectore Cel. Naeke receptus, nomen dedi decano spectatissimo ordinis medicorum Ill. E. Bischoff, quo facto per tres

annos et dimidium ibi commoratus audivi disserentes: de logice et psychologia Ill. v. Calker, de physice Beat. a Münchow, de chemia experimentali, de phytochemia et zoochemia Ill. G. Bischoff, de botanice generali Ill. Treviranus, de zoologia Ill. Goldfuss, de mineralogia Ill. Noeggerath. Encyclopaediam medicam, pathologiam tum generalem tum specialem nec non semioticen, morbos syphiliticos mihi exposuit Ill. Albers, anatomiam universam, physiologiam Ill. Mayer et Ill. Weber, qui idem in cadaveribus dissecandis duces mihi fuere. Therapiam generalem et specialem, morbos psychicos et anthropologiam Ill. Fr. Nasse, materiam medicam Ill. E. Bischoff, diaeteticen et magnetismum animalem Ill. Ennemoser, anatomiam chirurgicam, chirurgiam, akiurgiam et doctrinam de fasciis rite applicandis Ill. Wutzer, artem obstetriciam nec non doctrinas de instrumentis obstetriciis et de ossibus fractis et luxatis, morbos mulierum et infantum Ill. Kilian.

Praeterea duces mihi fuerunt in clinico medico per annum Ill. Nasse, in clinico chirurgico per annum Ill. Wutzer et in clinico ob-

stetricio et in exercitationibus in phantomate instituendis Ill. Kilian.

Tempore paschali hujus anni civibus universitatis literariae Fridericae Guilelmae adscriptus sum Rectore Magnifico Ill. Boeckh, Decano maxime spectabili Ill. Wagner, quem per semestre aestivum de medicina forensi et politia medica, et Ill. Mueller de anatomia pathologica audivi disserentes. Praeterea scholis clinicis medicis Cel. Wolff, ophthalmiatricis Ill. Juengken, et Policlinico medico-chirurgico Cel. Truestedt interfui.

Rei militari ut satisfacerem munere chirurgi militaris jam ex duobus mensibus duce Exper. Lesser fungor.

Quibus viris, pro summis, quae in me contulerunt, meritis maximas gratias et habeo et in aeternum habebo.

Jam vero tentaminibus, et philosophico et medico, nec non examine rigoroso coram gratioso medicorum ordine absolutis, fore spero, ut dissertatione thesibusque rite defensis, summi in medicina et chirurgia honores in me conferantur.

THESES.

1. Inter vitia et morbos bene distinguimus.
2. Nullo in morbo vita est adaucta.
3. Absque diagnosi nulla cura.
4. Divisio exanthematum secundum cutis conditionem optima.
5. Urina albumen continens non per se morbum renum indicat.
6. Neque amputandi, neque aneurysmatis operandi methodus ulla optima.
7. Graviditatem interdum nullo modo dignoscere possumus.
8. In primiparis partus praematurus artificialis non instituendus.